

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

10 КЛАС

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

МОДЕРНІЗМ

Тема. *Модерна українська проза.
Особистісні чинники у світогляді людини
на рубежі віків.. Основні риси українського
прозового модернізму (О. Кобилянська, М.
Коцюбинський, В. Стефаник, В.
Винниченко). «Нова школа» у прозі.*

#ВЧИМОСЬВДОМА

Періодизація української літератури

Давня
українська
література

Новітня
українська
література
(з 1917 р.)

Нова
українська
література
XIX – початку
XX ст.

Українська література дошевченківського періоду:
література 40-60 років XIX ст. (шевченківський період);
українська література II половини XIX ст. (70-90 роки);
українська література кінця XIX – початку XX ст.

- 1. Який стиль існував у давній українській літературі XI ст., коли виникли повчання, літописи, «житія» святих?
- 2. А у XII ст., коли «писалося» «Слово про похід Ігорів», який стиль існував?
- 3. Який стиль в літературі існував у XVI столітті?
- 4. Хто назве стиль доби Григорія Сковороди, а саме початку XVIII ст.?
- 5. Який стиль «панував» у кінці XVIII ст.?
- 6. Який стиль (напрям) в українській літературі започаткував Г. Квітка-Осно'яненко на початку XIX ст.?
- 7. Яке «забарвлення» мають ранні твори Тараса Шевченка, написані у першій половині XIX ст., тобто назвіть стиль?
- 8. Який стиль притаманний творам І. Нечуя-Левицького та П. Мирного, тобто кінцю XIX та початку XX ст.?

Модернізм

(від французького *moderne* – “сучасний”) – комплекс літературно-мистецьких напрямів, що виникли наприкінці ХІХ ст. як заперечення натуралізму в художній дійсності, як спростування заангажованості митця і проіснували до кінця ХХ ст.

Виник у Франції, пов’язаний з іменами Ш. Бодлера, А. Рембо, П. Верлена, Е. Верхарна, М. Метерлінка, В. Брюсова, О. Блока, Р.-М. Рільке. В українській літературі модернізм набув специфічних рис, ставши перш за все рухом до новітніх європейських течій.

Ознаки модернізму

- Інтуїтивний спосіб осягнення світу.
- Індивідуалізм, зосередження на «Я» автора, героя, читача.
- Посилена увага до психологізму, позасвідомих сфер душі.
- Використання символу як засобу осягнення світу.
- Ліризм (значна увага приділяється почуттям, емоційному стану героя).
- Естетизм (краса – не тільки у формі, а й у змісті).
- Умовність (через образи-символи розкриваються позасвідомі, вічні основи буття).
- Волюнтаризм (культ сили волі, активності, боротьби).
- Ідеологічність (пропагування певних методів перебудови та вдосконалення дійсності).

Етапи модернізму

I етап – декаданс

- **Ознаки:** песимізм , спричинений переконанням, що у світі панують хаос, потворність, зло, які людина не може відвернути; фаталізм, зумовлений відчуттям втоми, відчаю, зневіри в людині; краса згасання.

Митці-декаденти: А. Рембо, П. Верлен, М. Метерлінк, О. Уайльд, Е. Верхарн. В українській літературі ознаки декадансу наявні у деяких творах І. Франка, М. Вороного, Г. Чупринки, М. Філянського.

Етапи модернізму

II етап – власне модернізм (20 – 60-ті рр. ХХст.).

Це час розквіту модернізму у творчості **європейських представників** (Ф. Кафка, Е. Хемінгуей, В. Фолкнер) та **українських** (І. Франко, В. Стефаник, Леся Українка, О. Кобилянська)

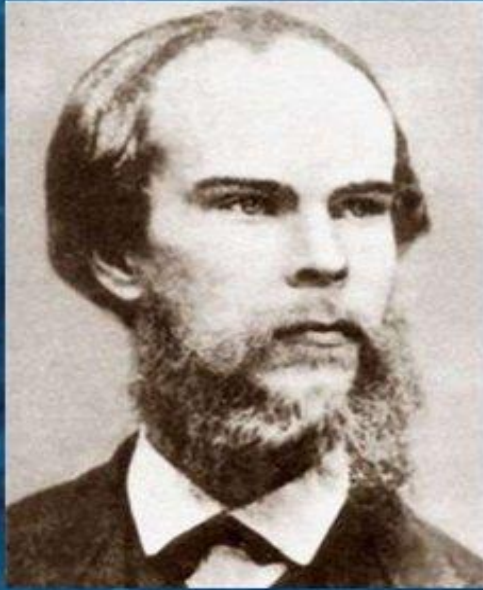
Етапи модернізму

ІІІ етап – авангардизм

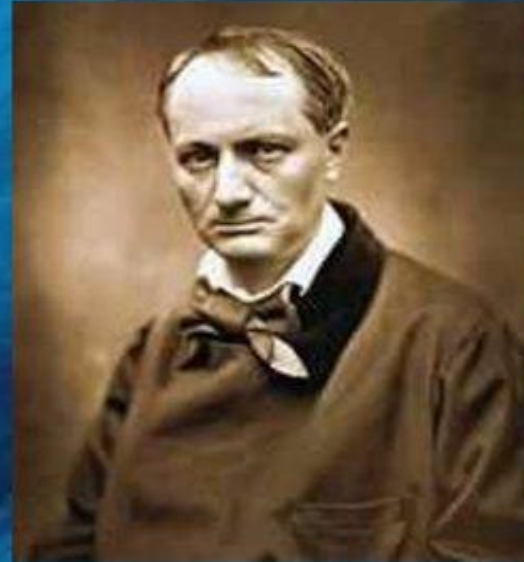
(виник під час Першої світової війни і проіснував до кінця ХХ ст.) – це мистецтво протесту і руйнування, його представники намагалися зруйнувати звичні уявлення про світ, моральні норми, мистецькі критерії, виступали проти фальші, лицемірства, шаблонів у літературі (Б. Брехт, В. Маяковський, Михайль Семенко, Гео Шкурупій).

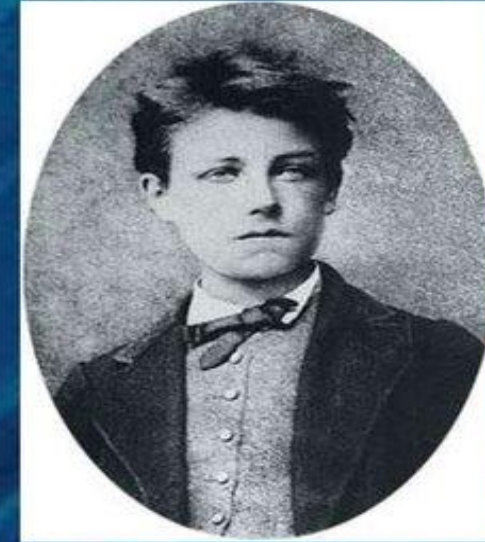
Модернізм виник у Франції наприкінці ХІХ ст. (Бодлер, Верлен, А.Рембо) і поширився в Європі, Росії, Україні. Модерністи вважали, що не треба шукати у творі мистецтва якоїсь логіки, раціональної думки. Тому мистецтво модернізму і носило переважно ірраціональний характер.

Бодлер

Верлен

А.Рембо

Модернізм— сумарний термін, що позначає сукупність літературних напрямів та шкіл ХХ століття, яким притаманні формотворчість, експериментаторство, тяжіння до умовних засобів, антиреалістична спрямованість.

Модерністська течія

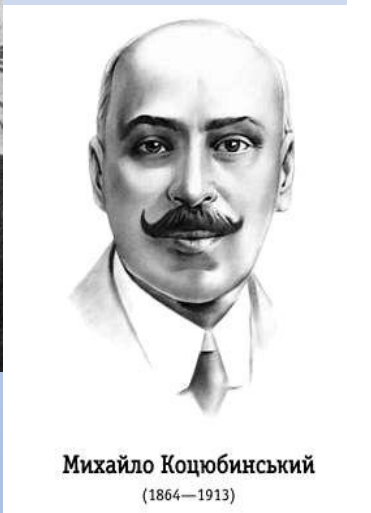
Представники (проза)

Б. Лепкий

В. Стефаник

Михайло Коцюбинський
(1864—1913)

М.Коцюбинський

О. Кобилянська

Володимир Винниченко
(1880—1951)

В. Винниченко

особлива увага
до внутрішнього світу
особистості

проголошення
самоцінності людини
та мистецтва

надання переваги
творчій інтуїції

ЗАГАЛЬНІ РИСИ МОДЕРНІЗМУ

пошук нових
засобів у мистецтві
(метамова, символіка,
міфотворчість тощо)

розуміння літератури як найвищо-
го знання, здатного проникати
у найінтимніші глибини існування
особистості та одухотворити світ

прагнення відкрити
нові ідеї, що перетво-
рюють світ за законами
краси і мистецтва

Новаторські ідеї

- *Емансипація* – буквально: звільнення від залежності, вирівнювання у правах.
- *Фемінізм* – ідеологія, громадські рухи за досягнення рівних політичних, економічних, культурних, особистих та соціальних прав жінок із чоловіками.
- *Ніцшеанство* – філософська течія, започаткована німецьким ідеологом Фрідріхом Ніцше, наріжним каменем якої був культ сильної особистості.

ТЕЧІЇ МОДЕРНІЗМУ

- Символізм
- Імпресіонізм
- Експресіонізм
- Футуризм
- Авангардизм
- Неоромантизм
- Неокласицизм
- Неореалізм
- Сюрреалізм та інші

Така послідовність течій існувала в європейській літературі, але в Україну модернізм прийшов пізніше, тому письменники опановували одночасно різні стилі.

Рефлексія

- 1. Чому кінець ХІХ – початок ХХ ст. для української літератури виявився особливим періодом?
- 2. Кого прийнято вважати прозаїками «нової школи» в українській літературі початку ХХ ст.?
- 3. Що нового вносив модернізм у громадське життя, мистецтво й літературу?
- 4. Чому емансипація і фемінізм виявилися особливо актуальними темами у прозі жінок-письменниць?
- 5. Який тип чоловічої особистості зародився у нашому національному красному письменстві цього періоду?
- 6. Що властиве для модерних прозових творів цього періоду?
- 7. Назвіть основні течії модернізму.
- 8. Як ви вважаєте, у чому полягає цінність літератури модернізму?

Прочитайте визначення кожної течії та проведіть «термінологічну ідентифікацію».

Термінологічна ідентифікація

Поєднайте назву терміну з його визначенням.

- 1 Імпресіонізм
- 2 Експресіонізм
- 3 Футуризм
- 4 Символізм
- 5 Авангардизм
- 6 Модернізм
- А Напрямок модернізму, представники якого створювали такі образи, що навіювали певні настрої та асоціації, проте повчальних мотивів митці намагалися уникати.
- Б Сукупність літературно-мистецьких тенденцій, що заперечували реалістично - натуралістичну практику в художній дійсності.
- В Відгалуження модернізму, напрям, який основним завданням мав передачу мінливих миттєвих вражень.
- Г Напрямок, що виникло в кінцеві періоди історії мистецтва, його властиве проєкція реальності

Домашнє завдання

1. Опрацювати матеріал підручника про модернізм.
2. Повторити матеріал про новелу як епічний жанр, знати зміст новели М. Коцюбинського «Intermezzo».

